

معاهده مسکو

مورخه ۲۶ فوریه ۱۹۲۱

بین ایران و روسیه

چون دولت علیه ایران و دولت جمهوری فدراتیو سوسیالیست شوروی روسیه صمیمانه و متفقانه مایل هستند که روابط حسنه همجواری و مناسبات مستحسنة برادری را فیما بین افراد ملت خود مستحکم نمایند لهذا اشخاص مفصلا الاسامی ذیل را برای مذاکره در نیل باین مقصود تعیین نمودند :

از طرف دولت علیه ایران هلیقلی خان مشاور الممالک

از طرف دولت جمهوری شوروی روسیه گورکی واسیلویچ چیچرین و یون کاراخان.

و کلای مختار مزبور طرفین پس از ارائه اعتبار نامه های خود که موافق قاعده و ترتیبات شایسته بود فصول ذیل را منعقد نمودند :

فصل اول - دولت جمهوری فدراتیو سوسیالیست شوروی روسیه

بر طبق اخطاریه و مراسله مورخه ۱۳ ژانویه ۱۹۱۸ و ۲۶ ژوئن ۱۹۱۹ راجع با اساس سیاست خود نسبت بملت ایران مجدداً و صراحتاً اعلام مینماید که سیاست جا برانه امپریالیستی روسیه نسبت بایران که اینک بقوای رنجبران و برزگران این مملکت سرنگون گردیده است بطور قطعی و دائمی خاتمه میدهد، بنابراین و نظر بانکه دولت جمهوری فدراتیو سوسیالیست شوروی روسیه مایل است که ملت ایران را دارای استقلال و مختار در تصرفات مخزونات مملکتی و رواج سعادت و ترقی بیند اعلام میدارد که کلیه معاهدات و مقاولات و قراردادهائیکه دولت امپراطوری سابق با دولت ایران منعقد نموده و باین وسائل حقوق حقه ملت ایران را تضییع کرده است بکلی لغو و از درجه اعتبار ساقط میدانند.

فصل دوم - چون اساس سیاست دولت امپراطوری روسیه

مبنی بر این بود که با سایر دول اروپا در خصوص ممالک شرقی بدون رضایت

ملل آسیا باسم هوا خواهی و حفظ استقلال آنها بعضی قراردادها منعقد داشته و باین واسطه مقصود باطنی را که تصرفات تدریجیه بوده است انجام دهد لهذا دولت جمهوری فدراتیو سوسیالیست شوروی روسیه این سیاست چابرا نه اروپا را که هم مایه ضعف سیادت ملل آسیا و هم وسیله اضمحلال ارکان مشرق زمین بود مطرود مینماید بناء علیهذا دولت جمهوری فدراتیو سوسیالیست شوروی روسیه نظر باصول مقرر در فصول اول و چهارم همین عهد نامه اعلام میدارد که از هر اقدامی که باعث ضعف و موجب تحقیر سیادت ملت ایران است بکلی صرف نظر کرده و نیز تمام معاهدات و مقاولاتی را که دولت روسیه سابق با دولت ثالثی بر ضد دولت ایران یا راجع بان منعقد کرده باشد از درجه اعتبار ساقط و ملغی می داند

فصل سوم - دولتین معظمین متعاهدین رضایت میدهند که
 سرحد مابین ایران و روسیه را مطابق تعیین کمیسیون سرحدی ۱۸۸۱ تصدیق و رعایت نمایند ضمناً بواسطه عدم میلی که دولت شوروی روسیه از استفاده از نمره سیاست غاصبانه دولت تزاری سابق روسیه دارد از انتفاع از جزائر عاشوراده و جزائر دیگری که در سواحل ولایت استرآباد ایران واقع میباشد صرف نظر کرده و همچنین قریه فیروزه را با اراضی مجاوره آن که مطابق قرارداد ۲۸ مای ۱۸۹۳ از طرف ایران بروسیه انتقال داده شده است بایران مسترد میدارد دولت ایران از طرف خود رضایت میدهد که شهر سرخس معروف بسرخس روس یا سرخس کهنه با اراضی مجاور آن که منتهی برودخانه سرخس میشود در تصرف روسیه باقی بماند طرفین معظمین متعاهدین با حقوق مساوی از رودخانه اترک و سایر رودخانه ها و آبهای سرحدی بهره مند خواهند شد و ضمناً برای تنظیم قطعی مسئله انتفاع از آبهای سرحدی و برای حل کلیه مسائل متنازع فیهای سرحدی و ارضی يك کمیسیون مرکب از نمایندگان ایران و روسیه معین خواهد شد

فصل چهارم - با تصدیق اینکه هر يك از ملل حق دارد مقدرات سیاسی خود را بلا مانع و آزادانه حل نماید هر يك از طرفین معظمین متعاهدین از مداخله در امور داخلی طرف مقابل صرف نظر کرده و جداً خود داری خواهد نمود

فصل پنجم - طرفین معظمین متعاهدین تقبل مینمایند که :

۱ - از ترکیب و یا توقف تشکیلات و یا دستجات (گروپ ها) بهر اسم که نامیده شوند و یا اشخاص منفرد که مقصود تشکیلات و اشخاص مزبوره مبارزه با ایران و روسیه و همچنین با ممالک متحده با روسیه باشد در خاک خود ممانعت نمایند

و همچنین از گرفتن افراد قشونی و یا تجهیزات نفرات برای صفوف قشون و یا قواء مسلحه تشکیلات مزبوره در خاک خود ممانعت نمایند

۲ - بکلیه ممالک و یا تشکیلات قطع نظر از اسم آن تشکیلات که مقصود شان مبارزه با متعاهد معظم باشد نباید اجازه داده شود که بخاک هر يك از طرفین معظمین متعاهدین تمام آنچه را که ممکن است بر ضد متعاهد دیگر استعمال شود وارد نموده و یا عبور دهند

۳ - با تمام وسائلی که بان دست رس باشد از توقف قشون و یا قواء مسلحه مملکت ثالث دیگری در صورتیکه احتمال برود توقف قواء مزبوره باعث تهدید سرحدات و یا منافع و یا امنیت متعاهد معظم دیگر میشود باید در خاک خود و متحدین خود ممانعت نمایند

فصل ششم - طرفین معظمین متعاهدین موافقت حاصل کردند که

هرگاه ممالک ثالثی بخواهند بوسیله دخالت مسلحه سیاست غاصبانه را در خاک ایران مجری دارند یا خاک ایران را مرکز حملات نظامی بر ضد روسیه قرار دهند و اگر ضمناً خطری سرحدات دولت جمهوری اتحادی شوروی روسیه و یا متحدین آنرا تهدید نماید و اگر حکومت ایران

پس از اخطار دولت شوروی روسیه خودش نتواند این خطر را رفع نماید دولت شوروی حق خواهد داشت قشون خود را بخاک ایران وارد نماید تا اینکه برای دفاع از خود اقدامات لازمه نظامی را بعمل آورد دولت شوروی روسیه متعهد است که پس از رفع خطر بلا درنگ قشون خود را از حدود ایران خارج نماید

فصل هفتم -- نظر باینکه ملاحظات مذکوره در فصل ۶ می تواند همچنین در باب امنیت در بحر خزر مورد پیدا نمایند لهذا طرفین معظمین متعاهدین موافق هستند که اگر در جزء افراد بحریه ایران اتباع دولت ثالثی باشند که از بودن در بحریه ایران برای تعقیب مقاصد خصمانه نسبت بروسیه استفاده نمایند دولت شوروی روسیه حق خواهد داشت که انفصال عناصر مضره مزبوره را از دولت ایران بخواهد

فصل هشتم -- دولت شوروی روسیه انصراف قطعی خود را از سیاست اقتصادی که حکومت تزاری روسیه در شرق تعقیب مینمود و بدولت ایران نه از نقطه نظر توسعه اقتصادی و ترقی ملت ایران بلکه برای اسارت سیاسی ایران پول میدهد اعلان می نماید بنابراین دولت شوروی روسیه از هر نوع حقوق خود نسبت بقروضی که دولت تزاری بایران داده است صرف نظر کرده و این گونه استقراضی ها را نسخ شده و غیر قابل تادیه می شمارد همچنین دولت شوروی روسیه از تمام تقاضاهای راجع بانقاع از عواید ممالک تزاری ایران که وثیقه استقراض های مذکوره بودند صرف نظر می نماید

فصل نهم -- دولت شوروی روسیه نظر باعلان نفی سیاست مستعمراتی سرمایه داری که باعث بدبختی ها و خون ریزی های بی شمار بوده و می باشد از انتقاع از کارهای اقتصادی روسیه تزاری که قصد از آنها اسارت اقتصادی ایران بود صرف نظر می نماید

بنا بر این دولت شوروی روسیه تمام نقدینه و اشیاء قیمتی و

کلیه مطالبات و بدهی بانک استقراضی ایران را و همچنین کلیه دارائی منقول و غیر منقول بانک مزبور را در خاک ایران به ملکیت کامل ایران واگذار مینماید .

توضیح آنکه در شهر هائیکه مقرر است قونسولگری های روسیه تأسیس شوند و در آنجاها خانه های متعلقه به بانک استقراضی ایران وجود داشته و مطابق همین فصل نه منتقل بدولت ایران میشود دولت ایران رضایت میدهد که یکی از آن خانها را مجاناً برای استفاده مطابق انتخاب دولت شوروی روسیه برای محل قونسولگری روسیه واگذار نماید .

فصل دهم -- دولت شوروی روسیه کوشش سیاست مستعمراتی دنیا را که در ساختن راه ها و کشیدن خطوط تلگرافی در معالک غیر برای تأمین نفوذ نظامی خود بر توسعه تمدن ملل ترجیح میدهد نفی کرده و مایل است که وسایل مرادفات و مخابرات که برای استقلال و تکمیل تمدن هر ملتی لزوم حیاتی دارد باختیار خود ملت ایران واگذار شده و ضمناً هم بقدر امکان خسارات وارده بایران بواسطه قشون دولت تزاری جبران شود لهذا دولت شوروی روسیه مؤسسات روسی ذیل را بلاعوض به ملکیت قطعی ملت ایران واگذار مینماید .

- ۱ - راه های شسه از انزلی بطهران و از قزوین به همدان با یمام اراضی و ابنیه و اثاثیه متعلق براه های مذکوره .
- ب - خطوط راه آهن از جلفا به تبریز و از صوفیان بدریاچه ارومیه با تمام ابنیه و وسائل نقلیه و متعلقات دیگر .
- ت - اسکله ها و انبار های مال التجاره و کشتی های بخاری و کرجیها و کلیه وسایل نقلیه در دریاچه ارومی با تمام متعلقات آنها .
- ث - تمام خطوط تلگرافی و تلفونی با تمام متعلقات و ابنیه و اثاثیه که در حدود ایران بتوسط دولت سابق تزاری ساخته شده است .
- ج - بندر انزلی (پر) با انبار های مال التجاره و کارخانه چراغ برق و سایر ابنیه .

فصل یازدهم - - نظر باینکه مطابق اصول بیان شده در فصل اول این عهد نامه منقده در ۱۰ فورال ۱۸۲۸ مابین ایران و روسیه در ترکمان چای نیز که فصل هشتم آن حق داشتن بحریه را در بحر خزر از ایرن سلب نموده بود از درجه اعتبار ساقط است لهذا طرفین معظمین متعاهدین رضایت میدهند که از زمان امضاء این معاهده هر دو با زائدالسویة حق کشتی رانی آزاد را در زیر بیرق های خود در بحر خزر داشته باشند .

فصل دوازدهم - دولت شوروی روسیه پس از آنکه رسماً از استفاده از فواید اقتصادی که مبنی بر تفوق نظامی بوده صرف نظر نموده اعلان می نماید که علاوه بر آنچه در فصول نه و ده ذکر شد سایر امتیازات نیز که دولت ساق تزاری عیناً برای خود و اتباع خود از دولت ایران گرفته بود از درجه اعتبار ساقط میباشند .

دولت شوروی روسیه از زمان امضاء این عهد نامه تمام امتیازات مذکور را اعم از آنکه بموقع اجرا گذارده شده باشند و یا گذارده نشده باشند و تمام اراضی را که بواسطه آن امتیازات تحصیل شده اند بدولت ایران که نماینده ملت ایران است واگذار می نماید .

از اراضی و مایملکی که در ایران متعلق بدولت تزاری سابق بوده محوطه سفارت روس در طهران و در زرگنده با تمام ابنیه و اثاثیه موجوده در آنها و همچنین محوطها و ابنیه و اثاثیه جنرال قونسولگری ها و قونسولگری ها و ویس قونسولگری های سابق روسیه در ایران در تصرف روسیه باقی می ماند .

توضیح آنکه دولت شوروی روسیه از حق اداره ~~کردن~~ قریه زرگنده که متعلق بدولت سابق تزاری بود صرف نظر می نماید .

فصل سیزدهم - دولت ایران از طرف خود وعده میدهد که امتیاز و مایملکی را که مطابق این عهد نامه بایران مسترد شده است

بصرف اختیار و با استفاده هیچ دولت ثالث و اتباع دولت ثالثی واگذار ننموده و تمام حقوق مذکوره را برای رفاه ملت ایران محفوظ بدارد .

فصل چهارم هم - با تصدیق اهمیت شبلات سواحل بحر خزر

برای اعاشه روسیه دولت ایران پس از انقضای اعتبار قانونی تقبالات فعلی خود نسبت به شبلات مزبور حاضر است که بداره ارزاق جمهوری اتحادی اشتراکی شوروی روسیه قرار دادی در باب صید ماهی با شرایط خاصی که تا آئین معین خواهد شد منعقد نماید

همچنین دولت ایران حاضر است که با دولت شوروی روسیه داخل مطالعه و سائلی ~~که~~ حالیه نیز تارسیدن موقع شرایط مذکوره در فوق امکان رساندن مواد شبلات مزبور را بروسیه در نظر ادارات ارزاق جمهوری اشتراکی روسیه تامین بنماید بشود .

فصل پانزدهم - دولت شوروی روسیه نظر باصول اعلام شده

خود در باب آزادی عقاید مذهبی مایل است به تبلیغات مذهبی که مقصود باطنی از آن اعمال نفوذ سیاسی در توده مردم و کمک بدسایس سبانه آزادی بوده در ممالک اسلامی خاتمه دهد .

بنابراین دولت شوروی روسیه انحلال تمام هیئت های روحانی را که در ایران دولت سابق تزاری تاسیس کرده بود اعلان مینماید و اقدام خواهد نمود که بعدها از روسیه بایران اینگونه هیئت ها اعزام نشود دولت شوروی روسیه اراضی و ابنیه و دارائی هیئت ارتودکس را در ارومیه و همچنین تمام دارائی و سایر مؤسسات سنخ هیئت مذکوره را بلاعوض به ملکیت دائمی ملت ایران که دولت ایران نماینده آن است واگذار مینماید

دولت ایران اراضی و ابنیه و دارائی مزبور را بمصرف ساختن مدارس و سایر مؤسسات معارفی خواهد رساند

فصل شانزدهم - نظر بمندرجات مراسله دولت شوروی بتاريخ

۲۵- ایون ۱۹۱۹ راجع باطل قضاوت قنصلوها اتباع روسیه ساکن ایران و همچنین اتباع ایران ساکن روسیه از تاریخ امضاء این معاهده دارای حقوق مساوی با سکنه محلی بوده و محکوم قوانین مملکت متوقف فیها خواهند بود و به تمام کارهای قضائی آنها در محاکم محلی رسیدگی خواهد شد

فصل هفدهم - اتباع ایران در روسیه و همچنین اتباع روسیه در ایران از خدمت نظامی و تأدیه هر نوع مالیات نظامی یا عوارض نظامی معاف هستند .

فصل هیجدهم - اتباع ایران در روسیه و اتباع روسیه در ایران در آزادی مسافرت در داخله مملکت دارای حقوقی می باشند که با اتباع دول کامله الوداد بعیر از دول متحده با روسیه واگذار میشود .

فصل نوزدهم - طرفین معظمین متعهدتین در مدت قلیلی پس از امضاء این عهد نامه اقدام در تجدید روابط تجارتي خواهند نمود . وسائل تنظیم واردات و صادرات مال التجاره و تأدیه قیمت آن و همچنین طرز دریافت و میزان حق گمرکی که از طرف ایران بر مال التجاره روس تعلق میگردد مطلق قرار داد خاص تجارتي که بوسیله کمیسیون خاص از نمایندگان طرفین تشکیل خواهد شد معین خواهد گردید .

فصل بیستم - طرفین معظمین متعهدتین متقابلاً به همدیگر حق ترانزیت میدهند که از طریق ایران ویا طریق روسیه به ممالک ثالثی مال التجاره حمل نمایند ضمناً بر مال التجاره حمل شده عوارض و بیش از آنچه از مال التجاره دول کامله الوداد غیر از ممالک متحده یا جمهوری اتحادی شوروی روسیه اخذ میشود نباید تعلق بگیرد .

فصل بیست و یکم - طرفین معظمین متعهدتین در اقل مدت پس از امضاء این عهد نامه اقدام در استقرار روابط تلگرافی و پستی باین ایران و روسیه خواهند نمود شرایط روابط مذکور در قرار داد خاص پستی و تلگرافی معین خواهد شد .

فصل بیست و دوم - برای تثبیت روابط و دادیه همجواری

و تهیه وجبات درك حسن نیت که پس از امضاء این عهد نامه فیما بین بر قرار میشود هر يك از طرفین معظمین متعهدتین درپای تخت طرف مقابل نماینده مختار خواهند داشت که چه در ایران و چه در روسیه دارای حق مصونیت خارج از مملکت (اکستری تریالته) و سایر امتیازات مطابق قوانین بین المللی و عادات و همچنین قواعد و مقررات جاریه در مملکتین نسبت به نمایندگان سیاسی خواهند بود

فصل بیست و سیم - طرفین معظمین متعهدتین به نیت توسعه

روابط مملکتین متقالا در نقاطی که بر رضایت طرفین معین خواهند شد تاسیس قنسو لگری ها خواهند نمود حقوق و صلاحیت قنسو لها در قرار داد مخصوص که بلا تاخیر پس از امضاء این عهد نامه منعقد خواهد شد و همچنین مطابق قواعد و مقررات جاریه در هر دو مملکت نسبت به موسسه قنسو لها معین خواهد شد .

فصل بیست و چهارم - این عهدنامه باید در ظرف سه ماه

تصدیق شود مبادله تصدیق نامه ها در شهر طهران حتی الامکان در مدت قبلی بعمل خواهد آمد

فصل بیست و پنجم - این عهد نامه بزبان فارسی و روسی در

دو نسخه اصلی نوشته شده در موقع تغییر آن هر دو نسخه معتبر میباشد

فصل بیست و ششم - این عهد نامه فوراً پس از امضاء دارای

اعتبار خواهد شد

برای تصدیق آن چه گفته شد امضا کنندگان ذیل این عهدنامه

را امضاء کرده و بامهار خود مههور نمودند

در شهر مسکو در ۲۶ فورال تحریر شد امضا :

گ. آرگی چیچربن - ل . کاراجان - مشاور الممالک

آقای علی قلی خان انصاری مشاور المملک وزیر خارجه ایران

آقای کاراخان قائم مقام کمیسر خارجه روسیه

آقای داوتپان سفیر کبیر دولت روسیه در طهران